

ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้โน้ตศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 *

Effects Of Dacir Instructional Process In Local History On Concepts Of History Learning Of Fifth Grade Students

ทีฆกุล คำงาม (Teekakul Kamngarm) **

ชัยรัตน์ โตศิลา (Chairat Tosila) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบการเรียนรู้โน้ตศน์ทางประวัติศาสตร์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR และ 2) เปรียบเทียบการเรียนรู้โน้ตศน์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR กับกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางโพโสมาวาส กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560 เป็นนักเรียนกลุ่มทดลอง 28 คน และกลุ่มควบคุม 25 คน ซึ่งนักเรียนกลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR และนักเรียนกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแบบวัดการเรียนรู้โน้ตศน์ทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าทีแบบเป็นอิสระต่อกันและแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีผลการเรียนรู้โน้ตศน์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

The Article Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement for the Degree Master of Education Program in Teaching Social Studies at Silpakorn University

** นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Students of the Degree Master of Education Program in Teaching Social Studies at Silpakorn University

*** อาจารย์ ดร.ประจำภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

A thesis advisor and Doctor at Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education at Silpakorn University

2. นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีผลการเรียนรู้มีนัยทางประวัติศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนการสอน DACIR, การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, การเรียนรู้มีนัยทางประวัติศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were to: 1) compare concepts of history learning on local history of fifth grade students before and after usage of the DACIR instructional process and 2) compare concepts of history learning on local history of fifth grade students between groups being taught by organizing local history learning activities using DACIR instructional process and being taught by organizing local history learning activities using a conventional approach. The study participants were fifth grade students of the academic year 2017 of the Wat Bangpho Omawart School, Bangkok Metropolitan Administration. They were divided into two groups, the students in the experimental group were taught by organizing local history learning activities using DACIR instructional process and the control group was taught by organizing local history learning activities using the conventional approach. The research instruments were 3 units of the lesson plan organizing local history by using DACIR instructional process and concept of historical learning measurement instrument. The data was analyzed by arithmetic mean, standard deviation dependent and independent t-test.

The research results are as follows:

1. Concepts of historical learning on local history of fifth grade students after organizing learning activities by using DACIR instructional process were higher than those before using DACIR instructional process at .05 level of significance.

2. Concepts of historical learning on local history of fifth grade students being taught by using organizing local history learning activities using DACIR instructional process were higher than those students being taught by organizing local history learning activities using conventional approach at .05 level of significance.

Key word : DACIR instructional process, Local history teaching, Historical learning concept

บทนำ

ประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวสำคัญ ๆ ที่เชื่อว่าจะเกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมใดสังคมหนึ่ง บนพื้นฐานของการวิพากษ์วิเคราะห์หลักฐานเอกสารชั้นต้น และหลักฐานร่วมสมัยอื่น ๆ เพื่อความเข้าใจปัญหาสังคมในปัจจุบัน โดยที่ในสังคมไทยคำว่า “ประวัติศาสตร์” เป็นคำที่บัญญัติขึ้นแทนคำว่า “History” เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงของโลกในลักษณะที่เป็นทั้งขบวนการและสิ่งที่เกิดขึ้นซึ่งมีความหมายต่อขบวนการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ เราเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เป็นอดีตได้ก็ต่อเมื่อมีคนรวบรวมหลักฐานเขียนขึ้นมา ข้อเท็จจริงที่ได้จากการเขียนประวัติศาสตร์ไว้ว่าจะเป็นความจริง ที่แท้คือแนวคิดและการตีความของนักประวัติศาสตร์ (พรเพ็ญ อ้นตระกูล, 2556: 326) ดังนั้นการเรียนประวัติศาสตร์จึงเป็นการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานของมนุษย์ วิวัฒนาการของมนุษย์และสังคม รวมทั้งความสำเร็จและข้อผิดพลาดของมนุษย์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหาของสังคมปัจจุบัน (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554: 6) การเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเอง วิเคราะห์ ตีความ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลหลักฐานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแล้วนำมาสรุปอย่างมีเหตุผล โดยพื้นฐานความรู้ความเข้าใจทางด้านประวัติศาสตร์จะเป็นรากฐานความเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันไปสู่การวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และก่อให้เกิดมาตรการในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

รอบทศวรรษที่ผ่านมา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทวีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทย การศึกษาในระดับต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดชั้นปีให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ได้แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และแยกแยะความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น อันจะเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการต่อยอดความรู้ในการอธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ และนำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจอดีต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 154) จุดหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็คือ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดวิเคราะห์ ตีความ และเชื่อมโยงข้อมูล ฝึกการวิพากษ์วิจารณ์โดยอ้างอิงเหตุผล ตลอดจนการนำเสนอผลงานและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จนนำไปสู่การเกิดคุณค่าด้านเจตคติและค่านิยมให้แก่ผู้เรียนท้องถิ่น และประเทศชาติต่อไป

การให้ผู้เรียนเรียนรู้มโนทัศน์ (Concept) เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญทุกระดับโรงเรียน ฉะนั้นผู้สอนจึงต้องกำหนดว่ามีมโนทัศน์อะไรบ้างที่ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้และสามารถเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี การพัฒนาการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียนนับเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์อย่างถูกต้องและชัดเจน การสอนไม่ควรมุ่งรายละเอียดของเนื้อหามากเกินไป เพราะการเรียนรายละเอียดของเนื้อหาสาระจะทำให้ประวัติศาสตร์ด้อยคุณค่า ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย การสอนโดยมุ่งการพัฒนาการเรียนรู้มโนทัศน์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ซึ่งจะทำให้ประวัติศาสตร์มีคุณค่าและมีความหมายแก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554: 51) ผู้เรียนจะเกิดมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดได้จากการคิดวิเคราะห์

และตัวอย่างที่หลากหลายมากพอ ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้มีการสังเกต เปรียบเทียบ วิเคราะห์ หาลักษณะร่วมในตัวอย่าง (ณัฐปัญญานันท์. เวชฤทธิ์ และอาพันธ์ชนิด, 2558: 85) มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่นักประวัติศาสตร์ นักการศึกษาทางสังคมศึกษาได้พยายามรวบรวมและอธิบายไว้อย่างสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสำรวจ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เหตุปัจจัยและผลสืบเนื่อง การเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง เหตุการณ์ ความจริง ข้อเท็จจริง และอคติทางประวัติศาสตร์ (Banks, 1977; Ritter, 1986; วันทนา ภูมกาญจน์, 2531: 37 และสิริวรรณ ศรีพหล, 2554: 14 - 16) มโนทัศน์ดังกล่าวควรมากำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนในการเข้าใจประวัติศาสตร์ยิ่งขึ้น

การปฏิรูปการศึกษาในคริสต์ศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนนั้น วัฒนธรรมการสอนจำเป็นต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นวัฒนธรรมของการให้เด็กใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างผลการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหลักคือ กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติ และกระบวนการกลุ่ม โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานพร้อมกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2558: 9) นอกจากนี้ครูยังต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของผู้เรียน เน้นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ให้หลากหลายวิธี หลากหลายแหล่งความรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (พัชรินทร์ เรือนสูง, 2558: 725) แต่การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์โดยภาพรวมของประเทศไทยไม่ได้เป็นไปตามแนวทางหลักที่กำหนดไว้ เนื่องจากวิธีการเรียนการสอนไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนขาดแหล่งข้อมูลในการแสวงหาความรู้และขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อยู่ที่ผู้สอนมุ่งเน้นในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ขาดกิจกรรมส่งเสริมการตีความและการสืบสอบทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้การวัดผลจึงเน้นความสามารถในการท่องจำ กระบวนการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้ได้ความรู้ในระดับการรับเพียงอย่างเดียวแทนที่จะได้รับความรู้ในระดับสร้างสรรค์ (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543: 35 - 36)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการเรียนการสอน DACIR ของชัยรัตน์ โตศิลา (2555) มีขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 อภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา (the discussion on the issue of the study: D) อภิปรายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่จะนำไปสู่การกำหนดคำถามสำคัญ การตั้งสมมติฐาน การกำหนดกรอบเนื้อหา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก (the analysis of the essential primary evidence: A) จัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญจำนวน 1 ชิ้น เพื่อให้ผู้เรียนอภิปรายในบริบทต่าง ๆ ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล (the comparison of data: C) จัดเตรียมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาจำนวน 2-3 ชิ้น เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเชื่อมโยงข้อค้นพบดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบกับข้อค้นพบที่ได้จากขั้นที่ 2 ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับ

หลักฐานประวัติศาสตร์ (interaction with the historical evidence: I) ผู้เรียนค้นคว้าและจัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นหรือชั้นรองทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 โดยนำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ขั้นที่ 5 ขึ้นนำเสนอผลงาน (the report the finding or presentations: R) ผู้เรียนนำเสนอเรื่องราวที่ศึกษาเพื่อตอบสนองมาตรฐานอย่างมีเหตุผลมีความต่อเนื่องและมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่เป็นแนวคิดสนับสนุนและแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดหลัก (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 131 - 133)

กระบวนการเรียนการสอน DACIR เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการและแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และสอดคล้องนโยบายปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพโดย 5 ขั้นตอนสำคัญของกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าว ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับขั้นตอนการเรียนรู้โน้ตทัศน์ อาทิ การกำหนดคำถามสำคัญและการตั้งสมมุติฐาน การระบุแหล่งที่มาและบริบทต่าง ๆ การเปรียบเทียบ การตีความ การจำแนกแยกแยะ และการสรุปความ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้มุ่งเน้นศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่ส่งเสริมการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่เน้นกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ เกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีผลงานหรือชิ้นงานที่แสดงถึงการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอน DACIR ก่อนและหลังการทดลอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอน DACIR กับกลุ่มที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบปกติ

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้นำกระบวนการเรียนการสอน DACIR มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกโรงเรียนแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าโรงเรียนวัดบางโพธิ์อามวาสีมีหลักสูตรสถานศึกษา จำนวนประชากรเหมาะสม และมีการจัดห้องเรียนแบบลดความสามารถทางการเรียนระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อนอยู่ในห้องเดียวกัน จากนั้นเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้ ป.5/1 เป็นกลุ่มทดลอง และ ป.5/2 เป็นกลุ่มควบคุม

2. การพัฒนาเครื่องมือวิจัย เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR และ 2) แบบวัดการเรียนรู้โมทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยแบ่งได้เป็น 2 ระยะ กล่าวคือ

2.1 การพัฒนาแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ระยะที่ 1 การพัฒนาแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้วิจัยศึกษากระบวนการเรียนการสอน DACIR แล้วนำกระบวนการมาประยุกต์ใช้ในแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เนื้อหาสาระระดับประถมศึกษาปีที่ 5 จากนั้นพัฒนากิจกรรมให้สอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนรู้โมทัศน์ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การสัมผัส 2) การรับรู้ 3) การจำ 4) การจำแนกแยกแยะ และ 5) การสรุปขยาย ซึ่งได้แผนหน่วยการเรียนรู้ละ 5 ชั่วโมง จำนวน 3 แผน รวมเป็น 15 ชั่วโมง

ระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้วิจัยประเมินประสิทธิภาพของแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็น 2 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินประสิทธิภาพแผนหน่วยการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ จากนั้นปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แผนหน่วยการเรียนรู้มีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.0 ซึ่งมีความเที่ยงตรงสูงสุดถือว่าแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสอดคล้องนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้

ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนหน่วยการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางโพธิ์อมวาส จำนวน 28 คน จากนั้นปรับแก้กระบวนการเรียนการสอน ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น แผนหน่วยการเรียนรู้ได้พัฒนาจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 ผู้วิจัยมีการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และจากบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ปรับปรุงการใช้ข้อคำถามนำเข้าสู่บทเรียนในชั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษาให้เป็นข้อคำถามที่คำนึงถึงภูมิหลังของผู้เรียนหรือครอบครัว ตรวจสอบความถูกต้องของคำถาม และแนวคำตอบให้ชัดเจน และแม่นยำ

2) แก้ไขหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในขั้นตอนที่ 2 ชั้นวิเคราะห์หลักฐานหลักให้สอดคล้องกับหลักฐานในใบงาน

3) ตรวจสอบประเด็นในการอภิปรายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ให้นักเรียนเข้าใจความหมายของประเด็นต่าง ๆ อย่างชัดเจนและถูกต้อง

4) การนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาใช้ประกอบการเรียนการสอน ต้องมีหลักการเลือกใช้ช่วงเวลาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีความสอดคล้องกัน และสามารถให้ข้อมูลที่มีผลต่อการก่อรูปความรู้ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน

จากการดำเนินการพัฒนาแผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยกระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่ส่งเสริมการเรียนรู้โมทัศน์ทางประวัติศาสตร์ สามารถสรุปได้ว่า แผนหน่วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา ขั้นที่ 2 ชั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก ขั้นที่ 3 ชั้นเปรียบเทียบข้อมูล ขั้นที่ 4 ชั้น

ปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานประวัติศาสตร์ และขั้นที่ 5 ชื่อนำเสนอผลงาน แต่ละขั้นตอนการสอนมีการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ อภิปราย เปรียบเทียบ วิเคราะห์และตีความหลักฐานในประเด็นเกี่ยวกับ ผู้เขียน หัวข้อหลัก ช่วงเวลาที่เขียน ประเภทของหลักฐาน สำระสำคัญ/แนวคิดของหลักฐาน วัตถุประสงค์ของผู้เขียน อคติของผู้เขียน ความจริงและข้อเท็จจริง ประเด็นคำถาม/ข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐาน และการนำเสนอผลงาน ในแต่ละขั้นตอนได้ช่วยพัฒนาการเรียนรู้โน้ตค้นทางประวัติศาสตร์ตามขั้นตอนการเรียนรู้โน้ตค้น 5 ขั้นตอน คือ 1) การสัมผัส 2) การรับรู้ 3) การจำ 4) การจำแนกแยกแยะ และ 5) การสรุปรวบยอด

2.2 การสร้างแบบวัดการเรียนรู้โน้ตค้นทางประวัติศาสตร์

ระยะที่ 1 การสร้างแบบวัดการเรียนรู้โน้ตค้นทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดการเรียนรู้โน้ตค้นทางประวัติศาสตร์ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ ระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาและสังเคราะห์ความหมาย ลักษณะ ประเภท และการเรียนรู้โน้ตค้นจากแนวคิดของนักวิชาการ ผู้วิจัยได้ข้อสรุปขั้นตอนการเรียนรู้โน้ตค้น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสัมผัส 2) การรับรู้ 3) การจำ 4) การจำแนกแยกแยะ และ 5) การสรุปรวบยอด แล้วนำมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อกำหนดเป็นโน้ตค้นทางประวัติศาสตร์ จำนวน 13 โน้ตค้น จากนั้นนำมาสร้างแบบวัดการเรียนรู้โน้ตค้นทางประวัติศาสตร์ จำนวน 68 ข้อ ที่ครอบคลุมโน้ตค้นและสอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนรู้โน้ตค้น

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบวัดการเรียนรู้โน้ตค้นทางประวัติศาสตร์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นปรับปรุงแก้ไขแบบวัดการเรียนรู้โน้ตค้นตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ระยะที่ 2 การหาคุณภาพของแบบวัดการเรียนรู้โน้ตค้นทางประวัติศาสตร์ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและการวัดผลและประเมินผล พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับของแบบวัด (IOC) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 ถือว่าแบบวัดมีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ มีข้อสอบที่สอดคล้องกับเนื้อหาและการวัดประเมินผล จำนวน 60 ข้อ ผู้วิจัยปรับแก้แบบวัดการเรียนรู้โน้ตค้นตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาความเหมาะสม โดยประเด็นข้อคำถามที่ได้ทำการปรับแก้มีดังนี้

1) ข้อคำถามให้ระมัดระวังเรื่องประสบการณ์ทางสังคมและเบื้องหลังของนักเรียน แต่ละคนที่แตกต่างกัน และปรับข้อคำถามให้มีความชัดเจน ไม่กำกวม หรือคำตอบใกล้เคียงกันให้ชัดเจน

2) ปรับปรุงข้อคำถามที่ตัวเลือกมีความเป็นไปได้ในการตอบหลายข้ออาจทำให้ผู้เรียนตัดสินใจผิด

3) ปรับข้อคำถามให้สอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนรู้โน้ตค้น

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบวัดการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบางโพธิ์อมวาสา กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ที่เคยเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ในปีการศึกษา 2559 ได้ค่าความเชื่อมั่นตามสูตรการหาความเชื่อมั่นของคูเดอร์ – ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson KR-20) เท่ากับ 0.97 ตามเกณฑ์ค่าความเชื่อถือว่าได้ 0.81 – 1.00 ระดับความเชื่อถือว่าสูงมาก การนำไปใช้ ใช้ได้ดีมาก

3. การทดลองจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้เนื้อหาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 สาระที่ 4 วิชาประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 ตัวชี้วัด 1 2 และ 3 จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของท้องถิ่น จำนวน 5 ชั่วโมง หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 ชั่วโมง และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 5 ชั่วโมง

4. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบการวิจัย (Research Designs) เชิงทดลอง Experimental Research แบบแผนการวิจัย Quasi-experimental design รูปแบบการทดลอง Nonrandomized Control Group Pretest -Posttest Design ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงแบบแผนการวิจัย

Group	Pre - test	Experiment	Post - test
C	T ₁	-X	T ₂
E	T ₁	X	T ₂

- เมื่อ
- C แทน กลุ่มควบคุม
 - E แทน กลุ่มทดลอง
 - X แทน การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนการสอน DACIR
 - X แทน การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบปกติ
 - T₁ แทน การวัดการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ก่อนการทดลอง
 - T₂ แทน การวัดการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์หลังการทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 3 ระยะ และทดสอบด้วยแบบวัดการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ 2 ครั้ง เป็นการทดสอบก่อนเรียน 1 ครั้ง และทดสอบหลังเรียน 1 ครั้ง ระยะเวลาการทดลอง 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการแปรผลการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทาง

ประวัติศาสตร์โดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที (t-test) แบบเป็นอิสระต่อกัน (independent) และไม่เป็นอิสระต่อกัน (dependent)

ผลการวิจัย

ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีผลต่อการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 พิจารณาจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์ก่อนและหลังเรียนด้วยแบบวัดมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ของกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง	n	คะแนนเต็ม	mean	S.D.	t	df	sig
ก่อนเรียน	28	45	16.29	3.99	26.25	27	0.00**
หลังเรียน	28	45	31.61	6.37			

*p < .05

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้เรียนที่เป็นกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 16.29 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.99 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 31.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.37 แสดงว่าคะแนนการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์ด้วยแบบวัดการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

นักเรียน	n	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	df	sig
			mean	S.D.	mean	S.D.			
กลุ่มทดลอง	28	45	16.29	3.99	31.61	6.37	26.25	27	0.00**
กลุ่มควบคุม	25	45	15.32	4.78	25.68	3.68	34.87	24	0.00**

*p < .05

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 16.29 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.99 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 31.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.37 ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 15.32 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.78 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ

25.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.68 แสดงว่าคะแนนการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีผลการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 เป็นผลเนื่องมาจากแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าวมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการศึกษาลักษณะอย่างเป็นระบบ ผูกพันให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้อย่างมีเป้าหมายโดยที่กระบวนการเรียนการสอนมีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ฝึกการวิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์ ประเมิน และสรุปเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นจากหลักฐานเชิงประจักษ์อย่างมีเหตุผลตามหลักการของกระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่ชัยรัตน์ โตศิลา (2555: 130) เสนอไว้ว่า การให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาความรู้ความเข้าใจขึ้นได้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล จนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ และกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเทคนิคการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของพรเพ็ญ อ้นตระกูล (2556: 330 - 340) ที่เสนอแนะว่าการสอนประวัติศาสตร์ที่ดีควรมุ่งฝึกฝนผู้เรียนในด้านการอ่านและการตรวจสอบหลักฐาน การวิเคราะห์ และการตีความหลักฐาน ตลอดจนการนำหลักฐานมาใช้ประกอบเหตุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสำนักวิชาและมาตรฐานการศึกษา (2557: 78 - 79) ที่เสนอว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพต้องเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับการคิดวิเคราะห์ การคิดโดยใช้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นข้อเท็จจริงในอดีต คิดวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและคิดตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณโดยโยงเข้ากับปัญหาปัจจุบัน การฝึกให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ตีความ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลหลักฐานอย่างรอบด้านและระมัดระวัง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงก่อนจะนำข้อมูลมาสรุปเรียบเรียงในรูปแบบที่น่าสนใจ และมีเหตุผล โดยสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551: 154 - 159) ที่กล่าวว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสังเกต สืบค้นจากสถานที่จริง และได้สอบถาม ฟัง จากผู้รู้ การสอนให้รู้จักตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองซึ่งนำไปสู่การค้นคว้าจากสถานที่จริง ทั้งการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ การสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในชุมชน จะทำให้นักเรียนได้องค์ความรู้ที่มาจากความเข้าใจ

ขั้นตอนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวส่งผลต่อการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์ โดยจะเห็นได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของการเรียนรู้โน้ตศัพท์ทางประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเรียนการสอน DACIR สามารถส่งเสริมการเรียนรู้โนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ได้ เนื่องจากทำให้ผู้เรียนมีวิธีการได้มาซึ่งองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ ผ่านการค้นคว้า การคิด การอภิปราย การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ และการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ จากตัวอย่างข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายจนเกิดความเข้าใจโนทัศน์และได้เรียนรู้ทักษะการสร้างโนทัศน์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจโนทัศน์อื่น ๆ ต่อไปได้ ดังจะเห็นได้จากขั้นตอนการสอนทั้ง 5 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 2) ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก 3) ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล 4) ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ 5) ขั้นนำเสนอผลงาน ที่ผู้เรียนจะต้องฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ฝึกวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะขั้นตอนที่ 1 - 4 ผู้เรียนต้องศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย มีกระบวนการกลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ ตีความ และเปรียบเทียบหลักฐานอื่น ๆ เพิ่มเติมตามที่คุณสอนจัดเตรียมให้รวมทั้งผู้เรียนจัดเตรียมมาด้วยตนเอง กิจกรรมดังกล่าวได้มุ่งเน้นการอภิปรายเพื่อแสวงหาสาระสำคัญหรือแนวคิดของหลักฐาน ประเภทของหลักฐาน วัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐาน ข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐาน และความน่าเชื่อถือของหลักฐาน อันเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมและสัมพันธ์กับการเรียนรู้โนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ อาทิ การสรุปสาระสำคัญของหลักฐานจากหลักฐานประวัติศาสตร์ การจำแนกประเภทหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์วัตถุประสงค์และอคติของผู้เขียน การตั้งประเด็นคำถามที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การจำแนกความจริงและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนด้วยขั้นตอนตามกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องอาจช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้โนทัศน์ทางประวัติศาสตร์มากขึ้น ดังที่ลาวัญญ์ วิทยายุทธภูมิกุล (2533: 83) และวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555: 23 - 26) กล่าวในทำนองเดียวกันว่ากิจกรรมสำคัญในพัฒนาการเรียนรู้โนทัศน์ที่ผู้สอนควรคำนึงและนำไปสอดแทรกไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้คือการจัดวางแผนการสังเกตและรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ การพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องหรือมีลักษณะร่วมกัน และการสรุปแนวคิดของผู้เรียน ซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติ การอ่าน การอภิปราย การเปรียบเทียบ การสรุปประเด็น และการประเมิน ฝึกการคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเป็นอย่างดีจนสามารถสรุปข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการเชื่อมโยงด้วยตนเอง

2. การเรียนรู้โนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR กับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบปกติ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีผลการเรียนรู้โนทัศน์ทางประวัติศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 เป็นผลเนื่องมาจากแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าวมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการศึกษาหลักฐานอย่างเป็นระบบตามกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์และตีความ และเปรียบเทียบหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของเส้นเวลาตามลำดับของช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ตามหลักการและวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนการสอนที่ชัยรัตน์ โทศิลา (2555:

139 - 142) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนการสอน DACIR ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนอธิบายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 2) ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก 3) ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล 4) ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ 5) ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ โดยที่ในแต่ละขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งมีลักษณะเป็นวงจรปฏิบัติ เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกด้วยขั้นตอนการเรียนการสอนหลาย ๆ วงจรปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน DACIR อย่างต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะ/กระบวนการที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ได้แก่ การตั้งคำถาม การตั้งสมมติฐาน การวิเคราะห์ การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูล เป็นผลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ที่เพิ่มขึ้น และกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวสอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนรู้มโนทัศน์ของ De Cecco (1968: 112 - 113); Lovell (1996) และ Ausubell & Sullivan (1963: 65 - 67) ที่สรุปขั้นตอนการเรียนรู้มโนทัศน์ในทำนองเดียวกัน ได้แก่ 1) การสัมผัส ผู้เรียนอาจเกิดมโนทัศน์ได้เมื่อสัมผัสกับสิ่งเร้าโดยใช้อวัยวะรับสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง 2) การรับรู้ ผู้เรียนมีการแปลความหมายเมื่อได้สัมผัสสิ่งเร้าเพื่อจะได้เกิดมโนทัศน์ขึ้น 3) การจำ ผู้เรียนจะจำสิ่งเร้าว่ามีลักษณะอย่างไรเมื่อได้สัมผัสสิ่งเร้าและเกิดเป็นมโนทัศน์ 4) การจำแนกแยกแยะ เมื่อผู้เรียนจำสิ่งเร้าได้ก็สามารถวิเคราะห์ จำแนกสิ่งเร้าได้ว่าคืออะไร และ 5) การสรุปรวบยอด เมื่อผู้เรียนจำแนกแยกแยะสิ่งเร้าแล้ว จะเกิดเป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งนั้นซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ของ Joyce และ Weil (1996: 161 - 178) ซึ่งพัฒนารูปแบบนี้ขึ้นโดยใช้แนวคิดของ Bruner, Goodnow และ Austin เกี่ยวกับการเรียนรู้มโนทัศน์ที่ศึกษา แชมมณี (2558: 225 - 227) สรุปว่า รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระต่าง ๆ อย่างเข้าใจ เนื่องจากผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์จากการคิด วิเคราะห์ และตัวอย่างที่หลากหลาย ดังนั้นผลที่ผู้เรียนจะได้รับโดยตรงคือ จะเกิดความเข้าใจในมโนทัศน์นั้น และได้เรียนรู้ทักษะการสร้างมโนทัศน์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์อื่น ๆ ต่อไปได้ และสามารถให้คำนิยามมโนทัศน์ด้วยตนเอง

ขั้นตอนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวส่งผลต่อการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ โดยจะเห็นได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเรียนการสอน DACIR สามารถส่งเสริมการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ได้ เพราะกระบวนการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์นั้น เป็นกระบวนการที่มุ่งฝึกฝนให้ผู้เรียนได้สังเกตและได้ค้นพบมโนทัศน์ด้วยตนเอง โดยในขั้นตอนที่ 1 - 5 ของกระบวนการเรียนการสอนมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ดังนี้ ขั้นตอนอธิบายเพื่อกำหนดประเด็นที่ศึกษา ผู้เรียนได้ฝึกฝนการสังเกต การอธิบาย จำแนกและสรุปสาระสำคัญจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก ผู้เรียนได้ฝึกฝนการอธิบายสาระสำคัญเบื้องต้นของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามประเด็นต่าง ๆ ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล มีกระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์ เปรียบเทียบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา แปลงข้อมูลที่น่าเสนอในรูปแบบ ของเส้นเวลาตามลำดับของช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ ขั้นปฏิสัมพันธ์กับ

หลักฐานทางประวัติศาสตร์มีกระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ตีความ และเชื่อมโยงข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามที่กลุ่มได้สืบค้นกับหลักฐานประวัติศาสตร์อื่น ๆ และชั้นนำเสนอผลงาน มีกระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้ออกแบบการนำเสนอข้อมูลทั้งส่วนที่เป็นความจริงและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การสรุปมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของลาวัญญ์ วิทยายุทธภูมิกุล (2533: 85 - 87) ที่เสนอแนะว่าการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันไม่ควรเน้นที่การให้นักเรียนจดจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ แต่เน้นที่การเรียนรู้มโนทัศน์ ซึ่งการเรียนรู้มโนทัศน์นั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์หลาย ๆ อย่าง และใช้ข้อเท็จจริงข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ มาสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อช่วยให้มโนทัศน์ชัดเจนขึ้น ดังที่สิริวรรณ ศรีพิพล (2554: 52 - 55) กล่าวว่า การเรียนรู้มโนทัศน์เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและอาศัยการพัฒนาเป็นลำดับขั้นตอนซึ่งต้องประกอบด้วย การเห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ การรับรู้และเข้าใจ การตั้งและตรวจสอบสมมติฐาน การเชื่อมโยง และการวิเคราะห์ ดังนั้นการพัฒนาการเรียนรู้มโนทัศน์จึงมีลักษณะเป็นลำดับขั้นต่อเนื่องกันในการพัฒนาจึงควรเริ่มจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมก่อน เพราะประสบการณ์และข้อเท็จจริงจะช่วยให้การเรียนรู้มโนทัศน์เป็นไปได้ง่ายขึ้น แล้วจึงค่อยเรียนรู้มโนทัศน์ที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1.1.1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความเข้าใจสภาพของตนเองและสังคมในบริบทของพัฒนาการแห่งความเปลี่ยนแปลงที่ใกล้ตัวที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรเห็นความสำคัญของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR

1.1.2 ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูนำกระบวนการเรียนการสอน DACIR ไปใช้ โดยส่งเสริมให้ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับสาระสำคัญ หลักการ และขั้นตอนการเรียนการสอนของกระบวนการเรียนการสอนนี้ ทั้งนี้ผู้บริหารสามารถสนับสนุนการนำกระบวนการนี้ไปใช้โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการหรือสัมมนาเพื่อให้ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนนี้อย่างถูกต้อง และชัดเจน ตลอดจนมีการอภิปรายเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับศึกษานิเทศก์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

1.2.1 ศึกษานิเทศก์ควรนำกระบวนการเรียนการสอน DACIR ไปใช้ในการฝึกอบรมครูประวัติศาสตร์ สนับสนุนให้ครูส่งมโนทัศน์นำกระบวนการเรียนการสอนนี้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ตลอดจนมีการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ผู้เรียนต่อไป

1.2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรมีการนำกระบวนการเรียนการสอน DACIR ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสาระประวัติศาสตร์ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ครูสังคมศึกษามีแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

1.3 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอน

1.3.1 ผู้สอนที่จะนำกระบวนการเรียนการสอน DACIR ไปใช้ ต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบการเรียนการสอนมากขึ้น เนื่องจากผู้สอนต้องคัดเลือกเนื้อหาสาระที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิเคราะห์เนื้อหาสาระ และจัดลำดับเนื้อหาสาระเหล่านั้นอย่างเป็นระบบ รวมทั้งต้องมีการสำรวจและศึกษาแหล่งแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งหลักฐานชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิให้มีความหลากหลาย และครอบคลุมประเด็นที่ผู้เรียนศึกษา ซึ่งผู้สอนจะต้องทุ่มเทเวลาในชั้นตอนนี้เพื่อนำไปสู่การคัดเลือกหลักฐานที่มีความสำคัญและเสนอแนะหลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ต้องการให้ผู้เรียนนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

1.3.2 ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามกระบวนการเรียนการสอน DACIR นี้ ผู้สอนต้องกระตุ้นผู้เรียนโดยการตั้งคำถามผู้เรียนเป็นรายบุคคลการยกตัวอย่างประกอบที่สอดคล้องกับบริบทของเนื้อหา การระดมความคิดเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ ตีความ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ในทัศนทางประวัติศาสตร์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กระบวนการเรียนการสอน DACIR สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนได้ส่งเสริมทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เช่น การอ่าน การเขียน การตั้งคำถาม การสังเกต การวิเคราะห์ การตีความ การเปรียบเทียบ การเชื่อมโยง การสังเคราะห์ และการนำเสนอผลงาน

2.2 กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีขั้นตอนการสอนที่สามารถนำไปสืบสอบข้อมูลต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวสามารถที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้ เช่น หน้าที่พลเมือง พระพุทธศาสนา เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชัยรัตน์ โตศิลา. (2555). พัฒนาการกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาบูรณา

การร่วมกับวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณา เป็น 1-2 และ 3 ของ Drake และ Brown (2003) เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุชฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐฎิปัญหาน์ พิษญาชมชื่น, เวชฤทธิ์ อังกะภักทจร และอาพันธ์ชนิด เจนจิต. (2558). “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอุปนัยที่มีต่อมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4”. Veridian E-Journal, SU. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2558): 85

ทศนา แชมมณี.(2558). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.

พิมพ์ครั้งที่ 19, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรเพ็ญ ฮันตระกูล. (2556). เทคนิคการสอนและการใช้วัตกรรมการสอนวิชาประวัติศาสตร์. ในฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ ฉลอง สุนทราวาณิชย์. (บรรณาธิการ). ประวัติศาสตร์ ศาสนาวัฒนธรรม และการศึกษารวมบทความไทยศึกษาเพื่อระลึกถึงศาสตราจารย์ อิมอิ โยเนะโอะ.พิมพ์ครั้งแรก, กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์.

พัชรินทร์ เรือนสูง. (2558). “การศึกษาการคิดเชิงมโนทัศน์ เรื่องเศรษฐศาสตร์นำร่องของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีสอนแบบอุปนัยและนิรนัย”. Veridian E-Journal, SU. ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2558): 725

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2558). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลาวัญญ์ วิทยาวุฑฒิกุล. (2533). การสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยม. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัลย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันทนา ภูมกาญจน์. (2531). การวิเคราะห์มโนทัศน์สังคมศึกษาในหนังสือเรียนสังคมศึกษา

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2543). ครูกับการสอนประวัติศาสตร์ไทย. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทย: จะเรียนจะสอนกันอย่างไร. พิมพ์ครั้งแรก, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

- สิริวรรณ ศรีพหล. (2554). การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2557). เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ภาษาต่างประเทศ

- Ausubel, D. P. (1963). *The psychology of meaningful verbal learning*. New York: Gruner and Stratton.
- Barry K. Beyer and Anthony N. Penna. (2009). *Concepts in the Social Studies*. National Council for the Social Studies, Washington, D.C.
- De Cecco. (1968). *The psychology of learning and Instruction*. New York: The McGraw-Hill Book. Co., Inc.,.
- Harry, Ritter. (1986). *Dictionary of Concepts in History*. New York: Greenwood Press.
- James A. Banks and Ambrose. A. Clegg, Jr. (1977). *Strategies for the Social Studies*. Mass: Addison Wesley publishing Company.
- Joyce, B. & Weil, M. (1996). *Model of Teaching*. London: Allyn & Bacon.
- Lovell, K. (1996). *Education psychology and children*. Great Britain for University of London Press.